वार्षिक कृषि तथा पशुपंक्षी विकास कार्यक्रम

(वार्षिक प्रगति तथा तथ्याङ्क विवरण)

आ.व. २०७९/०८०

लुम्बिनी प्रदेश सरकार
कृषि तथा भूमि ब्यवस्था मन्त्रालय
पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय
एकिकृत कृषि तथा पशुपंक्षी विकास कार्यालय
रुकुमकोट, रुकुम (पूर्वी भाग)

फोन नं:०८८-४१३१७१
इमेलः ialdo.rukumeast@gmail.com, फेसबुक आईडीःIaldo Rukum East, वेब साईडःialdorukumeast.p5.gov.np

मेरो भनाई

पिताम्बर बस्नेत
प्रमुख
एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी
विकास कार्यालय
रुकुमकोट, रुकुम पूर्व

नेपालको बहुसंख्यक जनसङ्ख्या (६५.६ प्रतिशत) कृषिमा संलग्न भएको हुँदा खाद्य सुरक्षा र गरिबी निवारणमा कृषिको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । कृषि क्षेत्रमा गुणात्मक विकास बिना नेपालको समग्र आर्थिक विकास सम्भव हुन नसक्ने यथार्थता सर्वविवितै छ। देशमा उपलब्ध प्राकृतिक श्रोत साधनको न्यायोचित सदुपयोग हुन नसक्दा कृषि क्षेत्रबाट अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्न सकिएको छैन । सरकारको पक्षबाट कृषि क्षेत्रको रूपान्तरणका लागि विगत देखि भएको प्रयासले सकारात्मक प्रभाव पर्न थालेको छ ।

समुद्र सतह देखि १६५० मिटर (जिल्ला सदरमुकाम) देखी ७२४६ मिटर सम्मको उचाईमा अवस्थित १६६३ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको समशितोष्ण तथा शितोष्ण हावापानी रहेको १८०० देखी २६०० मि.मि. सम्म वार्षिक वर्षा हुने सिस्ने हिमालको काखमा अवस्थित जिल्ला रुकुम (पूर्वी भाग) को जीविकोपार्जनको आधार कृषि क्षेत्र रहनुका साथै कृषि आर्थिक विकासको लागि प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र हो ।

यो जिल्ला भौगोलिक विविधता र पूर्वाधार विकासको दृष्टिकोणबाट समेत कृषि विकास मार्फत समृद्धिका लागि प्रचुर सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो। कृषि उत्पादनको दृष्टीकोणले घोषित प्राङ्गारिक जिल्ला जस अन्तर्गत पर्ने घ स्थानीय तह र ३१ वडामा भैरहेको विभिन्न किसिमका कृषिजन्य उत्पादनहरु जस्तै धान, गहुँ, मकै, कोदो, जौ, उवा, फापर, आलु, लसुन, अदुवा, गोलभेडा, काउली, बन्दा, सिमी, काँक्रा, सुन्तला, कागती, किवी, स्याँउ, आरुबखडा, ओखर, माहुरी, भेडा, बाख्रा, कुखुरा, गाई, भैंसी, सुँङ्गुर, बङ्गुर आदि को व्यवसायिकरण, आधुनिकिकरण तथा औ धोगिकीकरण गर्न सम्बन्धित सबै सरोकारवाला निकायहरु सँग सहकार्य, सहयोग र समन्वयको अपेक्षा राख्दै अन्नदाता कृषकहरुको आवश्यकता एवं चाहना अनुसार सेवा प्रवाह गर्न लुम्विनी प्रदेश सरकारको प्रशासनिक संरचनामा रहने गरी वि.सं. २०७७/०४/१६ मा एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय रुकुम (पूर्वी भाग) को स्थापना भएको हो ।

कृषि जन्य उत्पादन तथा उपलब्धतामा आत्मनिर्भर बन्नका लागि कृषिको व्यावसायिकरण,आधुनिकीकरण एवं विविधीकरणको माध्यमबाट लक्ष्य हासिल गर्न कृषि विकास कार्यक्रमहरूको ठूलो भूमिका रहदै आएको छ। कृषि सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम एवं कार्ययोजना निर्माण गर्न तथ्याङ्कको भूमिका महत्वपूर्ण रहने भएकोले यो पुस्तिकामा समावेश गरिएको छ। यस पुस्तिका तयारीमा संलग्न हुने अधिकृत छैठौ श्री थल बहादुर बस्नेत, अधिकृत छैठौ श्री छविलाल घर्ती मगर, अधिकृत छैठौ श्री सम्जि घर्ती र अधिकृत छैठौ श्री खिम बहादुर रोकाया लगायत अन्य जिल्ला स्थित सरकारी,गैरसरकारी तथा वित्तीय संघसंस्थाहरु; स्थानीय तहहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। अन्त्यमा यस प्रकाशन बाट सम्बद्ध पाठक वर्गहरुलाई उपयोगी हुनेछ भन्ने विश्वास लिंदै यस पुस्तिकाको सम्बन्धमा प्राप्त हुने सल्लाहसुझाव अनुसार सुधार गर्दै आगामी दिनमा परिष्कृत बनाउँदै लैजान मद्दत पुग्ने छ भन्ने अपेक्षा राख्दछु।जय कृषि; जय पशुधन ।

विषय सूची

क्र.सं.	विवरण	पेज नं.
खण्ड १	**जिल्लाको संक्षिप्त परिचय**	
१.१	ऐतिहासिक पृष्ठभूमीः	१
१.२	राजनितिक विभाजन	१
१.३	जिल्लाको भौगोलिक अवस्थिति	१
१.४	भू-उपयोगिता	२
१.५	वन्यजन्तु तथा वनस्पति प्रजातिहरु	२
१.६	भूविज्ञान	२
१.७	जलवायू	३
१.८	जल सम्पदा	३
१.९	हिम श्रृंखला	४
१.१०	धार्मिक तथा पर्यटकीय महत्वका सम्पदाहरु	४
१.११	जिल्लाको जनसंख्या विवरण	४
१.१२	मुख्य पेशा	५
१.१३	कृषि तथा पशुपालन	५
१.१४	खनिज पदार्थहरु	६
१.१५	प्रमुख बजार क्षेत्र	६
१.१६	जिल्लाको शैक्षिक अवस्था	६
१.१७	स्वास्थ्य सेवा	६
१.१८	सडक तथा यातायातका पूर्वधारहरु	७
१.१९	हवाई यातायात	७
१.२०	हुलाक तथा सञ्चार	७
१.२१	विद्युत सेवा तथा उर्जा	७
१.२२	सुरक्षा	८
१.२३	बैंक तथा वित्तिय सेवा	८
१.२४	जिल्लामा कार्यरत गै.स.स./दातृ निकाय/संघसंस्था/कार्यक्रमहरु	८
१.२५	उद्योग व्यवसाय	८
१.२६	जिल्लामा रहेका सरकारी कार्यालयको विवरण	१०
१.२७	जनप्रतिनिधिहरुको विवरण	११
	जिल्ला समन्वय समितिका पदाधिकारीहरुको विवरण	१२
	सिस्ने गाँउपालिकाका जनप्रतिनिधिहरुको नामावली	१२
	भूमे गाँउपालिकाका जनप्रतिनीधिहरुको नामावली	१२
	पुथा उत्तरगंगा गाँउपालिकाका जनप्रतिनीधिहरुको नामावली	१३

खण्ड २	**एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय रुकुम (पूर्वी भाग) को परिचय**	
	भावीसोच	१४
	लक्ष्य	१४
	उद्देश्य	१४
	रणनीतिहरु	१५
	एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय रुकुम (पूर्वी भाग) संगठन संरचना	१६
	प्रमुख नामावली	१७
	कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण	१७
	करार सेवामा कार्यरत कृषि तथा पशु सेवा प्राविधिकहरूको विवरण	१७
	नागरिक वडापत्र	१८
खण्ड ३	**बालीहरूको उत्पादन विवरण**	
१.	खाद्यान्न बाली (Cereal Crops)	२३
२.	नगदे/औधोगिकबाली (Cash/Industrial Crops)	२३
३.	तेलहन बाली (Oilseed Crops)	२४
४.	दलहन बाली (Pulses Crops)	२४
५.	मसला बाली (Spice Crops)	२४
६.	तरकारी बाली (Vegetable Crops)	२५
७.	फलफूल बाली	२७
७.१	सुन्तलाजात फलफूल	२७
७.२	हिँउदे फलफूलबाली	२८
	वर्षे फलफूल बाली	२९
८.	आ.व. २०७९/०८० मा सञ्चालित अनुदान कार्यक्रमका अनुदानग्राहीको विवरण	३१
९.	तेश्रो चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	३८
१०.	आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा सञ्चालित कार्यक्रमको वित्तिय तथा भारित प्रगति साराँश	४१
११.	अनुसूची -२ वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	४२-५२
	बजेट उपशिर्षक नं. अनुसार वित्तिय प्रगति	५३
	सञ्चालित कार्यक्रमहरूको चौमासिक/वार्षिक प्रगति विवरण	५४
१२	राजश्व संकलनको प्रगति विवरण	५५
१३	वेरुजुको विवरण	५६
	सञ्चालित कार्यक्रमहरूको सूचना, छनौट, सम्झौता एवं भुक्तानी विवरण	५७-५९
	कार्यक्रममा सहभागी कृषक, कृषि फर्म र सहकारीहरूको विवरण	६०
	तेस्रो चौमासिक/वार्षिक लैंगीक सहभागिता प्रगति विवरण	६१-६७
१४.	प्रगति नपुगका कारणहरू	६८-६९
१५.	योजनाको समस्या सम्बन्धि विवरण	७०

१६. संगठन संरचना अनुसार स्थायी जनशक्ति विवरण ७१
१७. जनशक्ति विवरण करार ७२
१८. बाली विशेष कार्यक्रम आ.व. २०७९/०८० ७३
१९. बाली विशेष प्रवर्द्धन कार्यक्रम आ.व. २०७९/०८० ७४
२०. मागमा आधारित उत्पादन कृषि विकास कार्यक्रम आ.व.२०७९/०८० ७५
२१. वीर्षक विषादी खपतको स्थिती विवरण ७६
२२. मागमा आधारित उत्पादन कृषि विकास कार्यक्रम आ.व.२०७९/०८० ७७
२३. कृषि सेवा प्रदायक संस्थाहरूको विवरण ७८
२४. रासायनिक मलको कारोबार विवरण आ.व. ०७९/०८० ७९
२५. सञ्चालित कार्यक्रमको मुख्य मुख्य उपलब्धीहरु ८०-८१
२६. पालिकाहरुको प्रोफाईल सम्बन्धी विवरण ८२
२७. विभिन्न बालीहरुको मुख्य मुख्य रोग र कीराहरुको विवरण ८३
२८. व्यवसायिक कृषि फर्महरूको विवरण ८४-११८
२९. कृषक समूहहरुको विवरण ११९-१२४
३०. कृषि सहकारी संस्थाहरुको विवरण १२५-१२६
३१. जिल्ला बाहिर निर्यात हुने मुख्य मुख्य कृषि उपजहरुको विवरण १२७
३२. कृषि बजार सम्बन्धी विवरण १२८
३३. कृषि यन्त्र उपकरण विक्री गर्ने डिलर तथा कष्टम हाईरिङ्ग सम्बन्धी विवरण १२८
३४. भण्डारण, प्रशोधन तथा गोदाम घर पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण १२९
३५. कस्टम हाईरिङ्ग सेन्टर सम्बन्धि विवरण १२९
३६. कृषि शिक्षा अध्ययन गराउने शिक्षालय, कलेजको सम्बन्धी विवरण १३०
२७. उद्योग तथा कम्पनी सम्बन्धी विवरण १३०
२८. विषादी खुद्रा विक्रेता ईजाजत पत्र प्राप्त एंव एग्रोभेट गर्ने व्यवसायीको विवरण १३१
२९. विभिन्न स्रोत केन्द्रहरुको विवरण १३१
३०. च्याउ स्रोत केन्द्रहरुको विवरण १३२
३१. मौरी स्रोत केन्द्रहरुको विवरण १३२
३२. नर्सरी स्रोत केन्द्रहरुको विवरण १३३
३३. बैक तथा वित्तिय संस्थाहरुबाट कृषि ऋण प्रवाह सम्बन्धी विवरण १३४
३४. स्थानीय तह अनुसार कृषि प्राविधिक कर्मचारीहरुको विवरण १३५
३६. नेपालमा प्रति वन्धित विषादीहरू १३६
३७. किरा व्यवस्थापनका लागि उपलब्ध हुन सक्ने केही पासोहरू १३७
३८. बजारमा उपलबध हुन सक्ने केही फेरोमन/ल्युर १३७
३९. केही प्रचलित जैविक तथा वानस्पतीक विषादी १३८